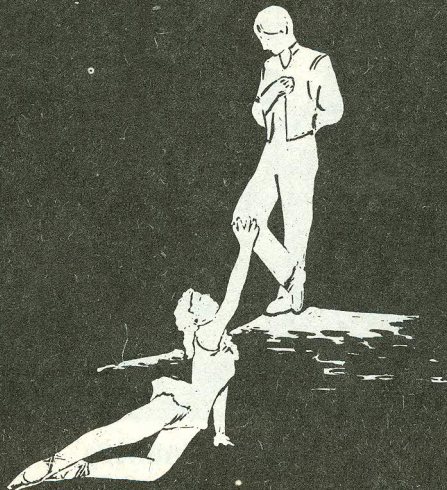
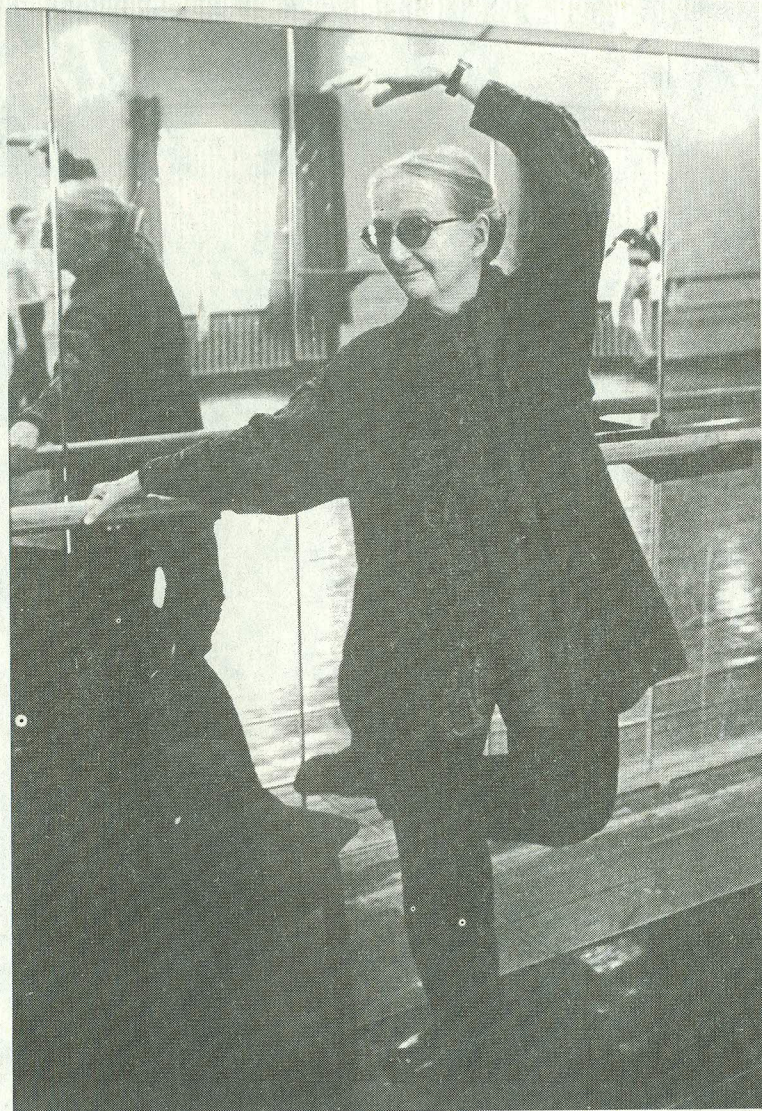

PREILI JULIE

Fröken Julie

Birgit Cullberg
Биргит Кульберг

© Estonia Teater

ESTONIA TEATER
The Estonia Theatre

Rootsi Instituut
The Swedish Institute

PREILI JULIE

MISS JULIE

/Fröken Julie/

Ballett 1 vaatuses 4 pildis
A ballet in one act, four scenes

Muusika — Ture Rangström
Music by
Orkestratsioon — Folke Nilsson
Orchestration by

Koreograafia — **BIRGIT CULLBERG**
Choreography by

Libreto — Birgit Cullberg
Libretto by
(August Strindbergi samanimelise
näidendi järgi)
(after the play by August Strindberg)

Esietendus — 17. mail 1991. a.
First night: 17 May 1991

Koreograafia ja lavastus —
Choreographed and staged by
BIRGIT CULLBERG
(Rootsi/Sweden)

Dirigent —
Conducted by
JÜRI ALPERTEN

Lavakujundus —
Designed by
SVEN "X-et" ERIXSON
(Rootsi/Sweden)

Kostüümikavandid —
Costumes by
BÖRJE EDH
(Rootsi/Sweden)

Lavastaja assistent —
Assistant choreographer —
JEREMY LESLIE-SPINKS
(Šotimaa/Scotland)

Repetiitorid —
Repetiteurs —
HELMU PUUR
TATJANA LAID
FRUNZE STEPANJAN

Dekoratsioonid maalinud —
Sets painted by
UNO KÄRBIS

Orkestri kontsertmeister —
Concertmaster of the orchestra —
MATI UFFERT

Etenduse juht —
Stage manager
JÜRI KRUUS

O s a d e s :
The Cast:

Preili Julie	— KAIE KÕRB
Miss Julie	IRINA HÄRM
Jean, teener the butler	— VIESTURS JANSONS (Riia/Riga) IGOR VASSIN
Kristin, kokk the cook	— MARINA KESLER JANE RAIDMA
Julie peigmees Miss Julie's fiancé	— ANDREI IZMESTJEV PRIIT KRIPSON VLADIMIR KLEPININ TOOMAS RÄTSEPP
Klara, talutüdruk a village girl	— KATI IVASTE TIINA KRIPSAAR INESSA PAKRI TUULI VILKS
Anders, talupoiss a village boy	— KRISTJAN HÄRM VITALI NIKOLAJEV
Joodik A drunk	— VLADIMIR KLEPININ DMITRI HARTŠENKO
Krahv, preili Julie isa The Count, Miss Julie's father	— VLADIMIR KUZMIN JURI MIHHEJEV VITALI NIKOLAJEV

Preili Julie esivanemad, keelepeksjad, talupoisid ja
talutüdrukud — ESTONIA TEATRI BALLETRÜHM
Miss Julie's ancestors, gossips, village boys and village girls — the
ESTONIA BALLET

Balleti esietendus toimus 1. mail 1950. aastal
Västeråsi teatris

The premiere of the ballet took place at the
Riksteatern, Västerås, on 1 May 1950

Lühike sisuseletus

1. pilt

Saal lossis.

Käimas on ettevalmistused jaanipäevapeoks. Preili Julie tuleb hommikuselt ratsasõidult ja vihastub, kui näeb, et tüdrukud on pärjanud perekonnaportree, mida ta jälestab. Ta käsib teenijatel kõik ära koristada. Krahv juhib sisse Julie kihlatu, kuid Julie ei salli teda, ehkki tegemist on aadlikuga. Ta ärritab meest senikaua, kuni see katkestab kihluse. Julie jääb üks ja vaatab pealt lihtrahva jaanipäevapidutsemist.

2. pilt

Tants küünis.

Kõikide üllatuseks tuleb Julie küüni ja palub tantsima teener Jeani, mis sest, et see tantsib parajasti metsavahi-Klaraga. Köhklemissi kuulab Jean sõna. Nende tants muutub aina metsikumaks ja tulisemaks, kuni Jeanil hakkab hirm rahva keelepeksu ees ja ta põgeneb.

3. pilt

Köögis.

Kokk Kristin askeldab, kuigi on juba hilja. Jean kirjeldab talle Julie šokeerivat tantsu küünis. Julie tuleb Jeanile järele, et teda tagasi tantsima viia, kuid Jean puikleb. Ta on tegelikult Kristiniga kihlatud. Julie kord tõmbab teda enda poole, kord tõukab eemale ja Jean erutub sedavõrd, et tal tekib soov Julie võrgutada. Tal ei õnnestu viia Julie'd oma kambrisse, sest rahvas läheneb ja tungib kööki. Kui külarahvas lõpuks lahkub, siis on rollid vahetunud. Jean peab end langenud krahvitütrest kõrgemaks ja Julie peab kuulama ära isegi Kristini noomituskõne. Saabub hommik ja krahv helistab kella — Jean peab minema oma tööd tegema. Julie, kes ei julge isale otsagi vaadata, tuleb fantastilisele mõttele koos Jeaniga põgeneda ning tormab ummisjalu lossiruumidest perekonnajuveele tooma.

4. pilt

Saal lossis.

Perekonnaportree vaatab hukkamõistvalt Julie ettevõtmisi. Otsekui luupainajalikus unes näeb Julie neid enale lähenemas. Ta ei suuda põgeneda. Esivanemad õhutavad teda valima ainsat pääseteed, mis on tema seisuse vääriline. Et saada julgust enda tapmiseks, palub Julie Jeani abi.

Synopsis

Scene 1.

A hall in the castle.

Preparations for the St John's Eve festivities are under way. Miss Julie returns from her morning ride and flies into a rage when she sees that the maids have wreathed a family portrait she detests. She orders the maids to clear away everything. The Count shows in Julie's fiancé. Julie cannot abide the man even though he is of the nobility. She keeps nettling the man until he breaks off the engagement. Julie remains alone and watches the common people celebrating the St John's Eve.

Scene 2.

At the barn dance.

To general surprise Miss Julie comes to the barn and asks Jean the butler to dance although he is dancing with Klara, the forester's daughter. Jean obeys hesitatingly. Their dance becomes more and more wild and fervent until Jean, fearing gossip, flees.

Scene 3.

In the kitchen.

Cook Kristin is still pottering about despite the lateness of the hour. Jean describes to her Miss Julie's shocking dancing in the barn. Julie comes to take Jean back to the dance but he balks. He is actually engaged to Kristin. Julie now draws him to her, now pushes him away, until Jean gets excited and sets out to seduce her. He takes Julie to his chamber as the village people are coming into the kitchen. When the people leave at last the roles are changed. Jean looks down his nose at the fallen countess, and Julie even has to hear out Kristin's reproaches.

Morning comes and the count rings the bell to summon Jean. Julie who does not dare to face her father gets the fantastic idea of running away with Jean and rushes off to fetch the family jewels.

Scene 4.

A hall in the castle.

The family portraits deprecatingly watch Julie's bustling. As if in a nightmare, Julie sees them crowd in on her. She cannot escape. Her forefathers prompt her to choose the only way out worthy of her position. To find courage to take her life, Julie turns to Jean for help.

AUGUST (õieti August Johan) STRINDBERG (1849—1912), romaani- ja draamakirjaniku ning novellisti loominguga jõudis rootsi kirjandus maailmatasemele. Tunnustuse sai ta romaaniga "Punane tuba" (Röda rummet, 1879, eesti keeles 1912), mis pani aluse rootsi kirjanduses naturalismile.

Strindbergi looming on kokku suur — tema kogutud teosed ilmusid Stockholmis 1911—1920 55 köites. Romaanidest (neist mitu autobiograafilist) nimetagem: "Ühe hullu kaitsekõne" (En dæres försvarstal, 1895), neljaosaline "Teenijatüdruku poeg" (Tjänstekvinnans son, 1886—87, e.k. 1938), "Hemsö rahvas" (Hemsöborna, 1887, e.k. 1929), "Inferno" (1897), "Üksi" (Ensam, 1903, e.k. 1929) jt. Novellidest jõudis tema looming tippu koguga "Abielu" (Giftas, 1884—86), mille naistevihkamise teema sai põhiliseks ka mitmes näidendis — "Isa" (Fadren, 1887, eesti laval 1912), "Preili Julie" (1887, eesti laval 1975).

1910-tel ja 1920-tel aastatel oli Strindberg eesti laval päris populaarne autor: lavastati "Surmatants", "Tontide sonaat", "Erik XIV", "Samum" jt.

1890-tel aastatel elas Strindberg läbi tugeva vaimse kriisi, mis mõjutas tugevasti tema loomingut. Ta oli üldse oma vaadetelt väga kõikuv ja kaldus ühest äärmusest teise, kord vaimustus budismist, kord Nietzshest, samas demokraatiast jne. Ka looming kõikus realismist naturalismini, ekspressionismi, sümbolismini.

STRINDBERGI NÄIDEND "PREILI JULIE"

Näidendina ilmus "Preili Julie" trükis 1888. aastal Københavnis. Eesti keeles aga alles 1975. aastal "Loomingu Raamatukogus" (nr. 42) Ülev Aaloe tõlkes. Samal aastal tõi Raivo Trass selle Tallinna Draamateatris ka lavale. Mängisid — Meeli Sööt (Julie), Mati Klooren (Jean) ja Maila Rästas (Kristin). Noorsooteatris tõi Mati Unt selle välja 1987. a. Osalesid Viire Valdma ja Maret Mursa (Julie), Andrus Vaarik (Jean) ning Iivi Lepik (Kristin).

1988. aastal oli see naturalistlik kurbmäng (autori määratluse järgi) tekitanud sensatsiooni, eriti aga autori eessõna näidendile.

"Loomingu Raamatukogus" kirjutab tõlkija "Preili Julie" lavasaatusest:

"1889. aastal oli Strindberg asutanud oma väikese nn. Skandinaavia eksperimentaalteatri, mille repertuaari eest ta otsustas ise hoolt kanda. 1889. aasta märtsis andis Strindbergi trupp Kopenhaagenis oma esimesed etendused näidenditega "Võlausaldajad", "Paaria" ja "Tugevam", neile järgnes vähem kui nädala pärast "Preili Julie", mida kanti ette kolm korda, ja sellega oli teatri lühike, vaid pool kuud väldanud saaga majandusliku fiasko tõttu lõppenud. "Preili Julie" puhul heitsid arvustajad Strindbergile ette, et ta propageerib oma eessõnas kõige võimatumaid teooriaid ja kahtlustasid teda isegi vaimunõtruses.

Väljaspool Skandinaaviat kujunes aga "Preili Julie" vastuvõtt hoopis teiseks ja Strindbergist sai kiiresti rahvusvaheliselt tunnustatud nimi. Berliini "Freie Bühne" lavastust retsenseerides rõhutas tolle aja kar- detud kriitik Otto Bahr näidendi ja eriti selle eessõna geniaalsust; kui André Antoine 1893. a. "Preili Julie" oma "Théâtre Libre'is" lavastas, lasi ta publikule näidendi eessõna välja jagada; kuulus Max Reinhardt avas "Preili Julie'ga" 1907. aastal oma Berliini "Deutsches Theateri" intiimlava ja ei teinud saladust sellest, et tema teater tugineb Strindber- gi "Preili Julie" eessõnas toodud seisukohtadele.

Statistika järgi on "Preili Julie" Strindbergi draamadest kogu maail- mas kõige rohkem mängitav. Rootsis on selle põhjal tehtud film (mille eest Alf Sjöberg sai peaauhinna Cannes'i festivali 1951. a.), TV-lavas- tus ja kuuldemäng."

Peale käesoleva balleti on samanimelise ühevaatuselise balleti kirjutanud poola helilooja Andrzej Panufnik (s. 1914), mille Stuttgardis tõi 1970. aastal lavale inglise koreograaf Kenneth MacMillan. Täispika 3-vaatuselise ooperi kirjutas itaalia päritoluga norra helilooja Antonio Gino Bibalo (s. 1922), ka libreto tegi ta ise. Ooperi esiettekanne oli taani keeles Århusi teatris 1975. aastal, aasta hiljem Rostockis etendus ooper saksakeelsena ja 1977. aastal rootsi keeles Södra-teatris Stockholmis. Olnud laval veel Berliinis (1984), Viinis (1985) jm.

AUGUST JOHAN STRINDBERG (1849—1912), novelist, playwright, and short story writer, brought Swedish literature to the world scene. He won recognition with the novel *The Red Room* (1879; Estonian translation, 1912) which laid the foundation of naturalism in Swedish literature.

Strindberg's complete works fill 55 volumes published in Stockholm in 1911—20. Of his novels, several of which are autobiographical, let us mention here *The Confessions of a Fool* (1895), *The Son of a Servant* (four parts, 1886—87; Estonian translation, 1938), *The People of Hemsö* (1887; Estonian translation, 1929), and *Alone* (1903; Estonian translation, 1929). As a short story writer, Strindberg reached his peak with the two-volume collection *Married* (1884—85). Its main subject, that of misogyny, is also prominent in several plays, notably *The Father* (1887; Estonian production, 1912) and *Miss Julie* (1888; Estonian production, 1975). In the 1910s and 1920s Strindberg was very popular on Estonian stages, as witness productions of his plays *The Dance of Death*, *The Spook Sonata*, *Erik XIV*, *Simoom*, and others.

In the 1890s Strindberg underwent a deep mental crisis which influenced his work. He was on the whole vacillating in his views and tended from one extreme to another, now being carried away with Buddhism, now with Nietzsche, then again with democracy. The same holds true about his work which ranges from realism to naturalism to expressionism and symbolism.

STRINDBERG'S MISS JULIE

The play *Miss Julie* was published in Copenhagen in 1888. An Estonian translation appeared only in 1975. The same year Raivo Trass staged it at the Tallinn Drama Theatre. Mati Unt brought out another production of *Miss Julie* at the Youth Theatre in 1987.

In 1888 the "naturalistic tragedy", as the author defined it, and especially Strindberg's introduction to the play created a sensation. The Estonian translator thus writes about the stage progress of *Miss Julie*:

"In 1888 Strindberg had established his own small theatre, the so-called Scandinavian experimental theatre, and decided to provide himself its repertoire. In March 1889 Strindberg's company gave its first performances in Copenhagen with the plays *Creditors*, *Pariah* and *The Stronger One*, followed in less than a week by *Miss Julie*. *Miss Julie* was performed three times and that put an end to the short, only half a month long saga of the theatre. It was a financial fiasco. As to *Miss Julie*, the critics reproached Strindberg that he propagated the most improbable theories in his introduction and even suspected him of feeble-mindedness.

"Outside Scandinavia, however, *Miss Julie*'s reception was quite different and Strindberg quickly became internationally famous. In his review of the play's production at the Freie Bühne in Berlin the feared critic Otto Bahr stressed the brilliance of the play and especially the introduction; when André Antoine staged the play at his Théâtre Libre in 1893, he had the text of the introduction distributed to the public; the famous Max Reinhardt inaugurated the intimate stage of the Deutsches Theater in Berlin with *Miss Julie* in 1907 and made no secret of his theatre resting on the views presented in Strindberg's introduction to *Miss Julie*.

"Statistics show that *Miss Julie* is the most often produced one among Strindberg's dramas. In Sweden it has been filmed (Alf Sjöberg was awarded the main prize for it at the Cannes festival in 1951), produced on television and made into a radio play."

Besides the present ballet, another one-act ballet of the same name has been written by the Polish composer Andrzej Panufnik (b. 1914) and it was staged in Stuttgart in 1970 by the English choreographer Kenneth MacMillan. The play has also been made into a three-act opera by the Norwegian composer of Italian extraction Antonio Gino Bibalo (b. 1922) who himself wrote the libretto. The premiere of the opera took place in Danish at the Aarhus theatre in 1975. A year later it was performed in German in Rostock, and in 1977 in Swedish at the Södra Teatern in Stockholm. It has been staged also in Berlin (1984), Vienna (1985) and elsewhere.